

Els cants de La Pomera

Josep Planaspachs

CANT I

*En un fred ermot de Metapont, deu bruixes sense dades canten
a Pitàgores la «Lacrymosa» del Rèquiem de Mozart.*

I.1 Si tota cosa és foc i neix de l'arbre,
si és tan cert que el cimbal es desprèn de la branca
com que la copa tan sols és figura,
si tant se val si l'albeca fa escorça
o si la soca s'aprima i és rel,
si del fred surt l'alè quan l'atzar fa la roda
i l'alè reverbera i retorna la cosa,
si és veritat que tot xiscla i reneix
mentre el tou de la branca amb la brisa s'amara,
si es colltorça l'arrel a l'abisme inexacte,
si el fred és l'íntim nexa —l'engranatge
de la font amb el boig, de la pedra amb l'onada—
que es barreja amb paraules, que és no-temps, nova mare,
si totes dues cares —¡oh gener, mitja porta!—
són dada absent, mitja valva que es tanca,
ara sóc i no sóc el mirall del present,
ara el pur, el contrari que s'envola
cap a l'illa de l'arbre on no viu l'inclement.

I.2 Dissabte gris com l'enderroc d'un món
infanticida, l'esclat terrorífic,
cinc-centes veus planyívoles tot fent la folla figa
mentre crema l'espígol i el gall canta a la fira.
L'ordalia és companya dels gripaus que no suren,
dels gats negres que resen, pedres forques que desen
les panotxes granades als penjants de les eres.
Fa fred quan mor el sol i els rèptils peneditis
s'enfonsen al convent dels misteris lustrals
on fogueres escampen les sobralles mig foses
per la neu dels albats, pells migrades de serps
insensibles al dol, pells com atzar,
la missa negra del jutge cabrit
que nega el ritu de pas cap al foc
de la història, manubri de la nit.

I.3 Creix el nombre, i el verí de la tomba
 en fa presó: sóc jo dolor de neu,
 sóc jo gripau i anyell, sóc jo l'herba d'ocell
 i el curs inabastable del món en moviment.
 Ple l'antimón, llagrimegen estels
 i vessa música inoïble el cel.
 Les llàgrimes del nombre són com deus
 que tenen fred i ragen vi, com fones
 harmòniques de pedra que amb una onada tornen.
 La cama d'or dibuixa estels damunt la sorra,
 la dona em gronxa l'aire -;que recta imatge corba!,
 vestit de blanc m'enlairo -;que dreta esquerra noble!-,
 l'estàtica m'amara -;que bona llum obscura!-,
 l'obscuritat m'aferra -dolenta dona sulla!-,
 el moviment m'abat -;quadrat home parell!-,
 sóc múltiple, senar -;que il·limitat, el buit!-,
 l'espai oblong del foc: ¿quin límit, l'univers?
 Em sé l'hereu d'una vella unitat
 que forada l'orgasme amb el brum d'un vent calm,
 ;oh fred, malnom que espera roda d'atzar i foc!
 ;Que barrin les paraules missals d'or!
 Callo, camino i parlo amb tota arrel, tot arbre;
 decret solitari: secret del marbre.

CANT II

Mentre Alexandre plora la mort de Clitos, a Roma Aureli Agustí recorda la seva mare cantant-li «La mort d'Aase» de Grieg.

II.1 Si tota cosa es purifica amb foc
 i el foc és mort i el nexa no és creat,
 si tota cosa és cega imatge mòbil
 que el mirall gronxa i escup cap al fred,
 que el mirall branda i aboca a l'alè,
 si tot és com gebrada que el foc ha de matar,
 si el rei que neix de serps és pare d'un demà
 on creus de terme fiten l'angoixa de l'espai,
 si tant de foc és mort pel fred que el llindar creua,
 si el rictus és la porta que el fang devora amb sang,
 ara nego el foc, mort al fossar dels nonats,
 ara fujo i nordejo cap a l'única mare,
 cap a l'únic retorn on sóc u i sóc dos,
 ara friso per batre'm, ara em guillo i em sóc,
 ara pujo i sortejo els mots de l'enfadós
 en la roda que gira a l'espiral del mot.

II.2 Perdré la febre pel camí del foc,
el llit se'm menja, em maten les remors granallades
del riu fondo, metall de llança amiga.
Encara el nus sencer, terra gastada
que esgarronen els carros covards de la mort sàvia,
el braç amic que besa un camp clos d'or,
nom foradat pels oracles deserts
que em van dir rei, victòria arreu arreu.
Vull la mort i la febre em devora els detalls,
també jo caic, saltant de taula en taula,
el vi es menja la febre i torna el foc,
t'endinso al cor serpents, dolces danses macabres,
del rei surt la foscor i el teu cos em retorna
creus de braços concrets: ¿potser sóc jo ja l'home
o encara han de reblir tres segles la deshora?
Al pare dec la vida i al mestre la mesura,
seré com deu que vessa terra bruna en la mar,
el rebló dels cors fràgils, el penol dels penjats,
el jovencell que regna la ferma feredat
als talons invisibles del cavall desbocat:
travesso rius i ponts, assetjo claredats,
els tirs surten com llances pels ulls esbatanats.
Se'm fa llengua, la vida, a la font que no aspira
a ser mot: l'haveria em retorna la glòria
i em denega paraules, les llàgrimes del sol.
Perdré la febre, amic, pel camí d'aquest foc
que tu faràs reialme quan ja no hi regni jo.
I l'heura cremarà els palaus i el marbre..
Sóc profeta als deserts i als erms de la paraula.

II.3 La llum t'arriba, tènue, i et veig ara
com fi del bé, tenebra lluminosa.
Impotent, veig la lletra al monestir...
I m'hi fonc i m'hi sóc i el ressol torna a mi.
Si tens la cara trista perquè ets l'ase dels cops,
si el rictus s'emmiralla en l'hòstia sense sal,
si els cucs volen carnassa perquè ets vana memòria,
si els sords llauren la tomba perquè ets l'atent esglai,
si els muts tanquen els llibres perquè ets l'ànsia
expectada,
tinc l'ordre lluny, cap foc m'empeny ni em força
la veu el crit, ni sóc etern no sent l'etern
si em cerco i no m'enganyo i sé que sóc.
Inefable, t'escric curs i deshora,
allò que va de dintre a fora i torna,
allò que es veu i és veu, allò que és taca alhora
que sement del passat, la clarícia de l'home.
Temps presoner, ara fuges del sot
i amb el no-res -simultani- t'enclotes
al món de l'ombra morta on vaig crear-te.
Duc el fred sota el cos mentre cerco la cosa
-pura presència al fogar de la tomba-,
mentre no duc l'alè perquè el dolor m'escombria
tot límit de raó de la mirada morta.

CANT III

*Empresonat a Pavia, Boeci, un home acusat de traïdoria,
 escolta amb consolació la «Ronde du Sabbat» de Berlioz.*

III.1 Si del rei surt la font i no és centre el que és fosc,
 si l'home per ventura fa del caos principi i fi, massa negra del vi,
 ceptre del temps que no arriba a la cosa,
 és lloc inútil el regne on es lliura
 la lluita ferma baula rere baula:
 la foscor dalla el rei, combat a ultrança
 on pugna el cavaller amb l'ombra que el demana,
 grillons en portes nues de dotze forrellats
 que fermen les anelles, que esclafen la mortalla
 on jeu el març ventós, on viu l'alè que escampa.
 Si és com somni el retorn de la por de l'insecte,
 si al mirall la baralla mostra els naips carregats,
 daus al tauler d'escacs, dames que s'agenollen
 sota el cinyell de castedat, oh rei,
 que d'un reialme pur n'has fet estaca,
 camp clos del somni d'un dissabte trist:
 moren arbres i soques, neixen rels cap al cel,
 reixat d'espants, la cleda de l'infern
 feta espasa retuda, merlets d'odi al castell
 on veu l'oli bullent qui beu l'oli mesell.
 Si del rei surt el cant, potser el que és fosc és rei.

III.2 Germà i germà, nostàlgic nexè rei
 del que és fosc i caòtic, del que és font un cop morts
 càntic i faula, aneu, aneu al camp
 que mulla el rou de la nit calda, aneu
 al solc i al sot, la terra que tremola
 com punt excèntric d'un perdut llinatge:
 la passa antiga mata terres fèrtils,
 la brama corre, esclava, set vegades.
 ;Oh temps esfloradís i futurari, fúnebre
 accés de l'espai malaltís, misèria
 tanta a l'abisme inexacte: muralla!
 Germà i germà, l'escut perboca els noms
 de les mans d'ambre, l'escomesa blanca.
 Marismes d'urc i calcedònia,
 jutge -eclipsi del sol i la lluna que dalla-,
 germà i germà, mateu els simis que l'or vola,
 ;oh ment reclosa al calze de magranes!
 ;Setge al mur balb que amb l'ham indòmit mata,
 dona plata, la imatge del sol guillotinata!
 Germà i germà: ¿què voleu? ¿on aneu?
 Germà i germà: ¿qui ets, qui sou vosaltres?

III.3 Si absents salpàs i via el caos neix,
si és nexa el gel present que l'arrel endolceix,
si el caos resta sol i és lluna i fel,
si abril marceix senglars i un màgic llest
tria un beat sota els pàmpols del cel,
si el port següent és pont suspès i adagio
esvelt que dansa el mot mes rere mes,
si absent la imatge no és via l'onatge,
si és regne solitari la forma despullada,
el fred que no retorna, el mort que viu la falla,
si els pètals de la sort són closos estancs d'alba,
si bateguen pollanques enmig de les bardisses,
si s'espremem els somnis d'una angoixa inexacta,
si absents l'ordre i la norma l'abellar s'autocastra,
si al rusc maten la missa borinots amb tres atxes,
que siguin vostres, dels dos, vot i nafra,
caòtic heretatge de pau i por i semblança,
de la sang que s'escorre, de la llet que emmuralla
dos cossos junts, dos morts: l'envà del mapa.

III.4 Matrona amb màscara traeix l'onada
de llança amb llança que a la terra esclata.
¿Quin fil destrena el congregant feliç?
¿Quin ham soterra el símil de l'abís?
Hereu possés d'eternitats de palla,
empresonat al cos gentil de l'ambre,
rústiques vénen veus de dones balbes.
Més bé que mal del fred desprèn la llança;
mort el germà, pressent el rei la rauxa.
¿Quin encanteri, lluna i sol i platja!
¿Quina disbauxa, sang i sal i espasa!
Conec l'etern, el salm salsit que brama,
l'eco del sol migrat i corb que salta
cingleres de costums, serralades de testes
coronades, abissos de dargues desglaçades,
palpissos de germans en terres desossades.
Feliç, conec la màscara que avui
treballa el camp malmès per la gebrada.
¿Oracle injust! -Acosta't, dona blanca,
apropa el teu vestit, les dues lletres altes,
cap al naufrag de vida que la mort encomana.

CANT IV

Mentre passeja amb bicicleta pel Trinity College, a Wittgenstein li cau damunt del cap una poma plena de dades i salmodia «La nit transfigurada» de Schönberg.

IV.I Si tota cosa és fred barrejada amb paraules,
 si tot és no-temps i entre el boig i la font
 el no-res reverbera i es corgela l'instant,
 si tant se val la sang que a l'illa sagna
 quan la regla trastoca l'armari de bitàcola,
 quan la roda capgira antics versicles
 i el que és creat, a l'abisme inexacte
 al no creat rodola i s'endevina,
 si la dada és la cosa i l'excés és la pauta,
 si del caos la norma agença ritu i pacte,
 si la taula és parada a la cambra de mapes,
 si la mort ja no malda per nit transfigurada,
 si és mentida l'arrel, si és fal·làcia l'escorça,
 si al marge de la cosa el dolor trempa l'àncora,
 si es malmet l'arribada i el final no té fi
 quan no hi ha curs ni recurs ni cap mapa
 de l'esquema del foc a l'abisme —mirall
 on pols i cendra a l'uníson bateguen—,
 cap pomar sense ultratge, sense cap fulla balba,
 ara miro i perfaig el miratge inclement
 on jo sóc dada exacta, on em sóc dada i deu:
 arrenghero els ostatges al límit de les ombres,
 desdejuno l'hivern sota l'ànsia de l'arbre.

IV.2 El bit i el buit som nit, fem fills sens coit:
 el vit té llet i fam de naus de dol,
 la sal té mel i set de neus de goig;
 el llit fa el brum i neix un nyec: cap ull
 ni cap ni pit ni cor ni bes ni por.
 Sóc dau i dard que va amb el vent i el tro,
 sóc tall al llit i al gorg sóc pou, sóc crit, sóc cerç
 que neix i mor de nit al fil de cer del gel.
 El cep m'és dat amb fruits, sens coll ni bruit ni rel:
 del fred faig vi que va a la sort al rés,
 i el res fa el cós que va al seu torn al bleix.
 Del rei surt dol, i vol i dol el bes que és fosc,
 el rei per sorts fa el zel i el cel es mor,
 el rei i el vi són font que vol ser mot,
 el mot que brunz i cau cap al no-temps que és tot:
 fa la deu, el fred mort, i el jo que és u amb el mot.
 Sóc buit i reu, i amb fems vull fer el no-temps.
 Cap llamp, cap tro al meu pit; cap por, cap crit al llit.
 Faig clau del vot, cap jup, i el pany se'n riu
 del tomb de l'any: jo em ric del mort que em plany
 i el pit fa un surt al plor del cor amb dits de fang.

IV.3 La tristor fuig, l'idil·li és la baralla,
la trinitat són tres paraules fredes
-groc, blau vermell...- mentre ara que no sóc,
dos anys després del foc, verge altre cop,
l'estructura em refusa: ¿per què sóc el que sóc?
Maltracto la joia amb l'alè de sofre,
m'esvera la lògica, milhomes
a la taverna de l'odi. Demano
un vals penedit, la promesa núvia,
rebuig de les bruixes llepades pel sol
que ara esclata: les dades, l'univers solitari
on sols conec el que conec, no més.
Tant me fa si la resta és la sal o l'hivern
mentre el món se'm desfà en grumolls de miracles.
Cada cosa és com és, i ni l'ànsia del torn
estalvia l'ofici als advocats del temps.
La nit se'm fa figura: tot sentit és sensat
si el fet lògic rebutja el sexe dels penjats.
Em fa por l'estructura, llegir l'atzar al llibre
i parlar banalment, descobrir que cada àtom
pressuposa el meu fet, i que l'única via
no és retorn, no és usura, sinó trist engranatge
de la boca i la llengua que desfan tot objecte
quan l'objecte pensat és pensament que cuita.
L'espai s'arruga i l'home no pot baratar el cigne,
la cosa es muda i el foc li ve ample,
el cor mai no s'obre si mai no es tanca,
l'ull es veu clarament reflectit al mirall:
duc el tors ple de pluja, ple d'aigua intemporal.
¿Que facin el que vulguin, blaus i grocs i vermells!
Aparcaré el bicicle als espadats altíssims:
el límit d'aquests ulls m'ha limitat l'infern.

IV.4 Fred que es barreja amb paraula, el no-temps
que és nexa ral al regne del pomar,
l'atzar que roda mentre el foc prescriu,
mort no creada, límit inexacte
amb l'espai de la nit transfigurada
que raja vi, l'alè després del fred
que reverbera amb la cosa i la torna,
l'home que fa el dolor, regne del caos,
mentre l'alè i el príncep són la font
que aspira a ser paraula, camí ral
on tot retorna viu a cada cosa,
si és veritat que la dada traspua,
si tant se val si l'escorça s'endinsa
o si l'arrel s'expandeix a degolla,
si la figura és la imatge del dol,
si la branca s'afua i travessa la soca
-¡oh desembre-gener, calor i fredor!-,
si la porta no es tanca i és mirall tota porta
quan l'atzar desa el foc i el foc retorna a l'home,
quan tot arbre és com foc que mor i escampa
si tota cosa és foc i neix de l'arbre.

Barcelona - Segur de Calafell - La Pomera
16-XI-1995 / 1-VIII-1996